

2022

6+

ISSN 0207 - 6543

Нюор

Суратда: Бабаланы Адалина бла
Къоркъмазланы Самина.

**12-чи АПРЕЛЬ –
КОСМОНАВТИКАНЫ КҮНҮ**

Апрельни 12-си битеу дуняда Космонавтиканы байрамыча белгиленеди. Ол кюн, 1961 жылда, адам баласы гъаршха – кёк бийигине – космосха биринчи кере учханды. Оруслу жаш Юрий Гагарин «Восток» деген хауа кемеде бир сагъатны ичинде Жерни тегерегине айланып тюшгенди. Дуняны кесине сейирсиндирип, атын, ёмюрлеге да унутулмай, айтылып турурча этгенди. Аны ары учургъан билимли адамладан бири малкъарлы алим жаш болгъанды – халкъыбызны ийнагъы Энейланы Тимур. Биз аны бла бек ёхтемленебиз.

Юрий Алексеевич Гагаринни жигитлигине атап, бизни айтхылы поэтибиз Отарланы Керим назму жазгъан эди.

ОТАРЛАНЫ Керим

ЮРИЙ ГАГАРИННГЕ

Сен – кыралны батыр жашы!
Космосха жол ызладынг.
Ызынгдан, жулдузгъа ушай,
Къаратмадынг азланы.

Санга дери жулдуз жолгъа
Чыгъалмагъанды киши.
Сенлай Жигит жашы болгъан
Халкъны ахшыды иши!

Минг ёмюрню адам улу
Кюсеген чекге жетдинг.
Не жигит да андан уллу
Этмез жигитлик этдинг.

Жигитликлеге жол ача
Бююн юйренмедик биз.
Кимден да алгъа биз уча,
Айгъа да къонарбыз тюз.

Къайтырынгы, кёкге къарай,
Анангча сакълайды Жер.
Халкъны жумушуна жарай,
Атын айтдырады эр.

ЖУЛДУЗЛАГЪА КЪАРАП ТУРСАНГ...

Сабийле, сиз жулдузлагъа учаргъа сюемисиз? Аладан Жерге дери жолну узакълыгъы къаллай бир болгъанын а билемисиз? Сёз ючюн, Сириусха къаллай терклик бла учаргъа боллукъду? Жарыкълыкъны терклиги (скорость света – 300000 км/с) бла барсанг, ары тогъуз жылгъа жетериксе. Темиркъазакъ жулдузну уа таягъы Жерге дери ол ёлчем бла 500 жыл келеди.

Жулдузлагъа къарап турсанг, аланы бир бирден башхалыкълары азды. Аладан Ай да, Кюн да, бирси планетала да жууукъдула Жерге. Ол затланы жюз жыл мындан алгъа оруслу алим Василий Струве белгилегенди.

Жулдузлагъа жол узакъды,

ол ёлчем асыры уллу санау болгъаны ючюн, километрле бла ёнчелеп окъуна бошаяллыкъ туюлсе. Аны себепли, билимли алимле «Световой год» деген ёлчем къурагъандыла. Ол ёлчемге сыйынган жарыкълыкъ Жерге бир жылны ичинде жетеди.

Плутон планета кюнню системасында бек узакъдады. Ары космос аппарат бла учуп жетер ючюн тогъуз жыл керек боллукъду.

Жулдуз кериуанлада жулдузла бир бирге бек жууукъ болгъанча кёрюнедиле. Алай аланы аралары окъуна узакъдады. Ол себепден, алагъа жууукъ бара башласанг, ала кетип, сенден узайып баргъанча кёрюнедиле.

«НЮР»

АКЪКЪЫЗЛАНЫ ЯКУБ

1917 жылда Огъары Чегемде халкыбызны закий назмучусу Къули Къайсын туугъанды. 1942-чиде уа, 25 жылдан сора, Тёбен Чегемде халкыбызны закий суратчысы – Акъкъызланы Якуб. Аланы бирикдирген халкыбызгъа, туугъан жерибизге, тауларыбызгъа сюймекликлери эди. Бири – сёз бла, назму бла, бири да – сурат бла, бояу бла ишлей, жерибизни ариулугъун, адамлары-

бызны жүрек тазалыкъларын дуниягъа ачхандыла.

Якубну хар этген ишинде, не тюрлю затха узалса да, жерибизни, адамыбызны суратынмы салады, сагъышын, сезиминми билдиреди – хар биринде закийликни къол ызы кёрюнеди.

Адамны закийлигин танытхан, билдирген ышаны да олду – аны этген иши башхалагъа ушамагъаны, сейирсиндиргени. Бу аны къол ызыды, жүрегини ургъаныды, солугъан хауасыды.

Якуб аллай суратчыды - энчи хаты болгъан, бетинден жылыу ургъан. Хар этген иши огъурлулугъу, тазалыгъы, кертилиги бла адамны жүрегин кесине тартхан.

Бу айда Якубха 80 жыл толлукъ эди. Алай 1994 жылда арабыздан жашлай кетгенди. Болсада этген иши, къол хаты, жүреги бизге къойгъан суратлары халкыбызны ёмюрлюк байлыгъы болуп къалгъандыла.

БЕГИЙЛАНЫ Абдуллах

Акъкъызланы Якуб юйдегиси Сияра бла бирге нарт таурухларыбызгъа кёре этген суратла халкъла аралы кёрмюч эришиуде хорлап, бек магъаналы, бек иги суратлагъа саналгъандыла. Аладан бир къаууму.

ЁЛМЕЗЛАНЫ Мурадин

ЖЫЙЫРМА БЕШИНЧИ ИНГИР

ХАН БЛА ЧЫПЧЫКЪ

Эртте-эртте бир огъурсуз, бир оспар хан жашап болганды. Ол бир кюн терек салкыында, алтын бла сырылган кюйюзде кюш жастыкыгъа таянып, кеси уллулугуна суюне турганлай, арбазгъа чыпчыкъ сюрюу «шырр» деп кьоннганды. Чыпчыкъла, ары-бери жёбелей, аны-муну чёплей тебирегендиле. Бир чыпчыкычыгъ'а, кюлде жуууна турганлай, оймакчыкъ тапханды. Аны башына кийгенди да, учуп барып, хан салкыынында солугъан терекге кьоннганды. Кьоннганды да:

– Ханны кийиз бёркю,
Мени окъа бёркюм! –
деп жырлаганды.

Хан аллай оспарлыкыны къалай кётюрлюк эди:

– Эй, жашларым, бери жетигиз! – деп, хахай этгенди.

Жашлары чабып жетгендиле да:

– Не болганды, хан атабыз? – деп, аллында сир къатхандыла.

– Эшитмеймисиз да ол хужу къаллыкъ чыпчыкыны жырын?! «Ханны кийиз бёркю!

Мени окъа бёркюм!» – деп жырлай турады да!

– Хау, эшитдик, хан атабыз! – дегендиле жашла.

– Эшитдигиз эсе тутуп, башын тайдырыгъыз! – деп буюрганды хан.

Чыпчыкычыгъ'а, башына келе турган палахдан хапары болмай,
жырын жырлай бергенди.

Жашла терекге ау атхандыла да, жарлы чыпчыкычыкыны тутхандыла.

– Шапагъа беригиз да, сойма кьоюгуз! – деп буюрганды хан жашларына.

Хан улула чыпчыкычыкыны шапагъа бергендиле.

Шапа аны боюнун тартханлай:

– Аман къанымы кетердинг!

Аман къанымы кетердинг! –

деп жырлаганды чыпчыкычыкы.

– Тый бу бузукъчуну! Неда башынгы тайдырама!

Жаны кьуругъан шапа чыпчыкыны жулкьуп башлагъанлай:

– Аман тюгюмю кетердинг!

Аман тюгюмю кетердинг! –

деп жырлаганды чыпчыкычыкы.

– Отха сал да, бишме кьой! – деп буюрганды хан шапагъа.

Шапа къазанны отха асханды да, чыпчыкычыкыны ары атханды.

– Сууугъем да, жылы этдинг!

Суугъем да,
жылы этдинг! –
деп, жырлагъанды чыпчыкъчыкъ къа-
зандан.

Хан, ачыудан шытыларын чача:

– Бишген, бишмеген эсе да, аллыма сал! – деп буюргъанды шапагъа.

Шапа чыпчыкъчыкъны къазандан чыгъарып, алтын тепсиде ханны аллына салгъанды. Хан, бир къабып, чыпчыкъчыкъны жутханды да:

– Жырлачы бир энди! – деп, кёл кенгдиргенди.

Алай хан бош къууана эди.

– Ханны ичинде уя этдим!

Ханны ичинде уя этдим! –

деп жырлагъанды чыпчыкъчыкъ.

Хан, шашаргъа жетип:

– Жашларым, бирер къазыкъ алып, юсюме сюелигиз! – деп буюргъанды. – Мен «хык» дегенлей, чыпчыкъ чартлап чыгъар. Сиз а аны уруп, чачып къоюгуз!

– Сен айтханлай, хан атабыз! – дегендиле да, жашлары бирер кюйроч къазыкъ алып сюелгендиле. Хан «хык» дегенлей, чыпчыкъчыкъ чартлап чыкъгъанды. Жашла, аны урабыз деп, гузаба сермей, ханны башына тогуз дугъара чыгъаргъандыла.

Хан оу-шау эте къалгъанды, чыпчыкъчыгъа, биягъы оймакъчыгъын башына къаплап:

– Ханны кюлкюлюк этдим,

Жашларын бедишлик этдим!

Ханны кюлкюлюк этдим,

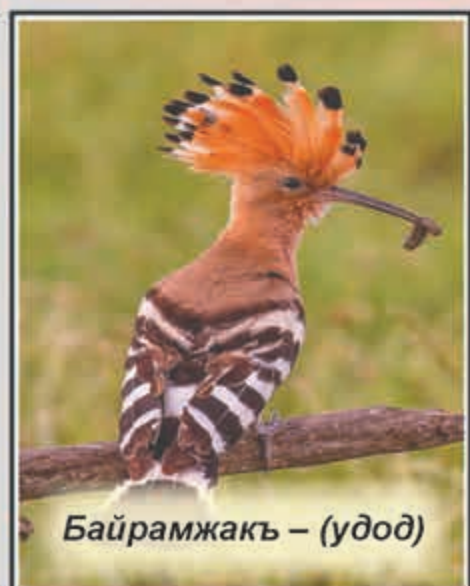
Жашларын бедишлик этдим! –

деп жырлай, учуп кетгенди.

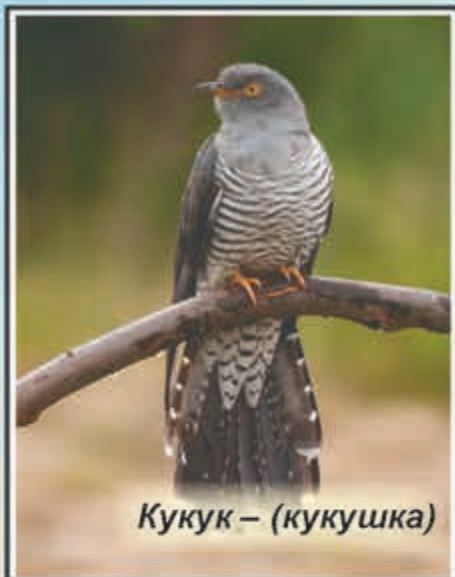

БИРИНЧИ АПРЕЛЬ -

Кукук – (кукушка)

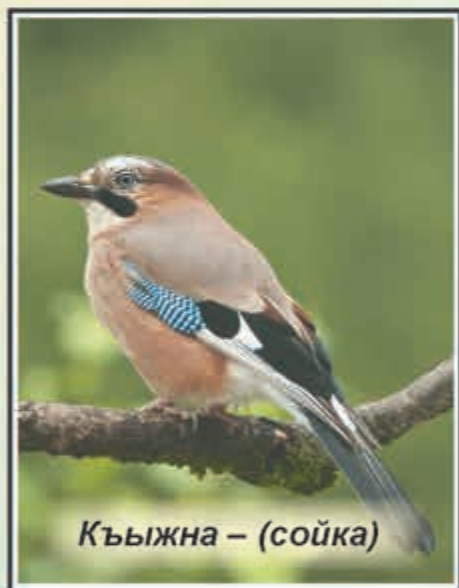

Уучу кьуш – (беркут)

КЪАНАТЪЫЛАНЫ КЮНЮ

Къанкъаз – (лебедь)

Къыжна – (сойка)

Чорбат чыпчык –
(воробей)

Къыргъауул – (фазан)

А. С. ПУШКИН

ХАННЫ ЁЛГЕН КЪЫЗЫ БЛА ЖЕТИ ДА ТУЛЛАРНЫ ЖОМАГЪЫ

Аллы муну аллында басмаланган санындады.

Несин айтаса хан къызын! Кёзню
Жумуп ачхынчы мардагъа ёсюп,
Ариу чакъгъанды да къалгъанды, бир
Сейир, бир тауушлукъ, таза да нюр:
Къыйгъан къашлы, акъбет, кёксюл кёзлю,
Бир адепли, бир шош, жууаш сёзлю.
Патчах улу да – Элисей деген,
Къызыны тилей, келечиле ийгенд...
Ата да сёз берип, ыразы болуп,
Къызыны да бернеси хазыр болуп –
Жети шахар, дагъыда беш къаты,
Бир жюз бла жарым да таш гыты.
Да бир жол, къыз чёкге хазырлана,
Кюзгючюгюн алып, базыннгандан,
Бийче оспар сорду, дейди, былай:
«Менден ариу жан бармыды, бир айт?
Менден нюрлю, менича акъ бетли?»
Кюзгючюгю анга жауап этди:
«Ариуса, акъса, жокъ чурум санга!
Кёзюнг-къашынг жарыкъ, ийнан манга,
Алай ёге къызыннгды агъыракъ,
Саны-чархы сенден субайыракъ».
Бийче къатын алаймы элгенди,
Бийче къатын алаймы тюрленди!
Шинтигинден ёрге-ёрге туруп,
Аякъларын жерге-жерге уруп:
«Ах, мен жарлы, кюзгю болуб' а мияла!
Оу, не бетсизсе, билмей уяла!
Манга тенг ол къалай болур?! – деди. –
Ол анасы да бир обур эди.
Ах, кёрмейсиз аны ёсмезлигин,
Жыярма къоз къапха эссизлигин!
Сейирмиди акъ болгъаны: ассы
Къарнын да чюелтип ол анасы,
Къара къаргъа кибик, къаргъа къарап
Турса сау жыл, тапхынчыннга аны,

Жаханымде жанар эсе жаны!
 Угъай, мени озар кирик, да бу
 Къалай ариу болуп къалды, табу,
 Тюз айт, менича ариуунг къайда?!
 Менде болган нюр бармыды Айда?
 Сау дуняда окъун манга тенг жокъ!
 Алайды да?..» Кюзгю айтханды: «Шо
 Къалай десенг да, олду агъыракъ,
 Сенден субайыракъ, ариууракъ».
 Этер онг жокъ. Къатын – къама кирик,
 Къызгъа зарланнгандан, къара кийип,
 Сызганды бияры кюзгючюкню,
 Шашып турганды аз кезиучюкню,
 Армау болуп да, эсине къайтып,
 Къарауашы бир Къарт Къызгъа айтды:
 «Къалай да эт, – деди, – муну алдап,
 Кесин жангыз элтип барып, анда –
 Чегет тюзде къоярса, орманда,
 Къачып кетгенди дербиз соргъаннга.
 Иги къаты байларса терекге,
 Бёрю азыгъы болурча теренде!»
 Ким келишир бу къылыкъсыз бла?
 Даулашхандан хайыр жокъ. Къыз бла
 Ол Къарт Къыз орманнга барганды да,
 Бир теренде ажашдырганды да,
 Ханна къызы да, жюреги сезип,
 Къоркъганды, адыргы чыгъа сёзю,
 Бети кетип айтханды, жалынып:
 «Тилейме, Къарт Къыз, жойма жанымы,
 Сен чамланыр кирик манга былай,
 Ий, не терслигими кёргенсе, айт?
 Бошла мени, бийче болсам, санга,
 Ийнан, этерме бир ахшы саугъа».
 Ол Къарт Къыз да, бу жазыкъгъа эрип:
 Бошлап къойганды: «Да, сюзсюн Тейри!» –
 Дегенди да, къайтханды ызына.
 Бийче сорганды: «Не этдинг, – деп, – къызны?» –
 «Анда къойдум, – дегенди, – теренде.
 Къаты байлап кетгенме терекге,
 Бир насыбы болса, бёрю кёрюр,
 Да, кёп къыйналмай, тынчыракъ ёлюр».

Баргъаны басмаланырыкъды.

Кёчюрген – **БЕГИЙЛАНЫ Абдуллах**

«АШХАНАНЫ БИЙЧЕСИН БЛА ПАТЧАХЫН» САЙЛАГЪАНДЫЛА

Къарлы Минги тауну этегинде «Ашхананы Бийчеси бла Патчахы-2022» деген сабий конкурсну быйылгы кезиую ётгенди. Анга къатышыргъа таукел болуп, сайлаудан ётген 4 къызчыкъ бла жашчыкъ Элбрус посёлкада жыйылган эдиле.

Ала Кёнделенден Оракъланы Къууанч, Лашкутадан Насталаны Динара, Бедикден Къулийланы Милена, Тырнауздан Искан-

дерланы Лаура эм Элбрусдан Хаджиланы Назиля.

Конкурсха къатышханла бир ненча жумушну тамамларгъа борчлу эдиле. Бек биринчиден, жыйылганлагъа кеслерини юслеринден къысха билдириу этерге. Экинчиден, аш-суудан тышында неге хунерлери болгъанларын ачыкъларгъа. Ол жумушну аланы хар бири да бек алапат толтургъан эдиле. Ызы бла уа алагъа конкурсну бардыргъан жырчы къызыбыз Гергокъаланы Халимат къурашдыргъан сынамдан ётерге тюшгенди. Ол да не эди десегиз, биширилген жумуртхаланы терк эмда таза ариулай билиу. Анга сабийле бары да бек сыйюп къатышханлары керюне эди.

Эришиуню ахыр кесеги уа миллетибизни эрттеден бери белгили болгъан ашарыкъларын кергюзтюу эди. Аланы Къууанч, Динара, Милена, Лаура эм Назиля юлдеринден жарашдырып келгендиле.

Битеу сынамладан да тири ётюп, конкурсну сюзгенледен да бийик белгиле алгъанла уа Хаджиланы Назиля бла Оракъланы Къууанч болгъандыла. Назиляны учасыны жасалгъаны бла татымлылыгы уа кёплени эслеринде къалгъанды.

Проектни автору Мокъланы Гульнара айтханнга кере, бир-эки айдан а конкурсну уллу байрамы ётерикди. Анга 2017 жылдан бери хорлагъан жашчыкъла бла къызчыкъла къатышырыкъдыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат

ЭРЛЕНЧИКНИ ЮЙЧЮГЮ

Бир агъачда жаныуарла жашагъандыла. Агъач уллу туююл эди, аны себепли анда бир бирин танымагъан жокъ. Бир жол жаныуарчыкъла, жыйылып, кеслерини тамблагъы жашауларыны юслеринден айта эдиле.

Сёз ючюн, тюлкючюк, уллу болса, бютюн омакъ, бютюн ариу боллугъуна ишексизди. Бёрючюг'а, мураты толса, агъач школда устаз болуп ишлеригин айтды. Айыучукъ да, алагъа къошулуп, уста бал жыйычу болуп, шуёхларымы сыйларыкъма деди. Узакъдан окъуна аланы хапарларын эшитип тургъан чыкъынжик къатларына келди.

– Билемисиз, агъачда уллу тешиги бла бир къарт терек барды. Ол тешикге кесинги муратынги шыбырдасанг, ол толмай къаллыкъ туююлду, – деди.

– Къайдады ол терек, бизге жолну бир кёргюзт, – деп тиледиле шуёхла. Алай бла чыкъынжик шуёхланы къарт терек болгъан жерге элтди. Бек алгъа терекге айыучукъ ёрлеп, муратын айтды.

Олсагъатдан тешикден ангылашынмагъан ауаз эшитилди.

– Аны бла терек манга муратым толлугъун билдиреди, – деп, айыучукъ тю-

бюне тюшдю. Ызы бла алайгъа къоянчыкъ да жетди, алай терекге ёрлеялмады. Аны эслеп, тюлкючюк:

– Мен билеме амал, бир бирибизден тутуп минейик, – деди ол. Ала да жерге тюшгенлей, уячыкъдан, къара кёзчюклерин да жандырып, бир жаныуар жухчугъун къаратды.

– Кимсе сен? Ол уягъа да къалай бла тюшгенсе? – деп сорду тюлкючюк.

Мен эрленчикме, сиз айтхан уяны да мен билмейме, бу тешиг' а мени юйюмдю. Ол сиз айтхан затланы юсюнден да мен эшитмегенме, ким эсе да ётюрюк айтханды. Бери уа хар заманда хар ким да, жепиден къарап, шыбырдап турады. Сиз а мени къоркъутдугъуз. Энди мен кесиме башха юйчюк излерге керекме.

– Охо, жарсыма, эрленчик, кеч бизни. Энди сени къоркъутмазгъа сёз беребиз. Кел, шуёхла болайыкъ, – деди айыучукъ. – Ыразыма, манга да керти шуёхла бек керекдиле, – деп, эрленчик жаныуарлагъа къошулду.

Басмагъа **НЁГЕРЛАНЫ Залина** жарашдыргъанды.

1-чи АПРЕЛЬ – КЮЛКЮНЮ КЮНЮ

САБИЙЛИК ДУНИЯСЫ

1-чи апрельни кюнү адамла тюрлю-тюрлю алдаула бла, оюнла бла бир бирлерин сейирсиндирген, кюлген байрамды. Бу байрам юч жюз жылдан бери унутулмай келеди. Кюлкюнү кюнүнде жаланда бир затны эсигизде тутугъуз – ойнагъан адамны жанына тиймезча, аллай оюнла, алдаула къуаргъа керекди!

***

Хыпяр жашчыкъны анасы:

– Ахырысы, сени бир ариу къылыкълы, иги жашха алышайым ансы, башымы суугъа атарыкъ этгенсе, – деди.

Жашчыкъ, аз да апчымай:

– Да, аллай ахшы жашын ким алышырыкъды санга? – деп жууаплады жашы.

***

– Ыннака бир къоркъакъ адамды, – деди төртжыллыкъ къызчыкъ анасына.

– Сен алай нек сунаса?

– Да, жолну бир жанындан бирси жанына ётюр тебиресек, сермеп, къолумдан тутады.

***

– Жашым, мен сенден бир бек тилейме, энди сен ол Элдаргъа бара турма ойнаргъа, ол иги жашчыкъ тюрлюдю, – деди анасы жашына.

– Охо, анам, бармам, ол бери келе турур сора, – деди.

***

– Азамат атама ушайма деп махтанады, Мариям анама ушайма дейди. Мен а кимге ушагъанымы бир да билалмайма, – дейди Фатимат, кюзгю аллында сюелип, кесине тюрслеп къарай.

– Сен а манга ушайса, – дейди анасы, ышарып.

– Сен а? – дейди къызчыкъ.

– Мен да анама ушайма.

– Ынна уа?

– Ынна да анасына ушайды.

Къызчыкъ, бир кесек сагъыш этип туруп:

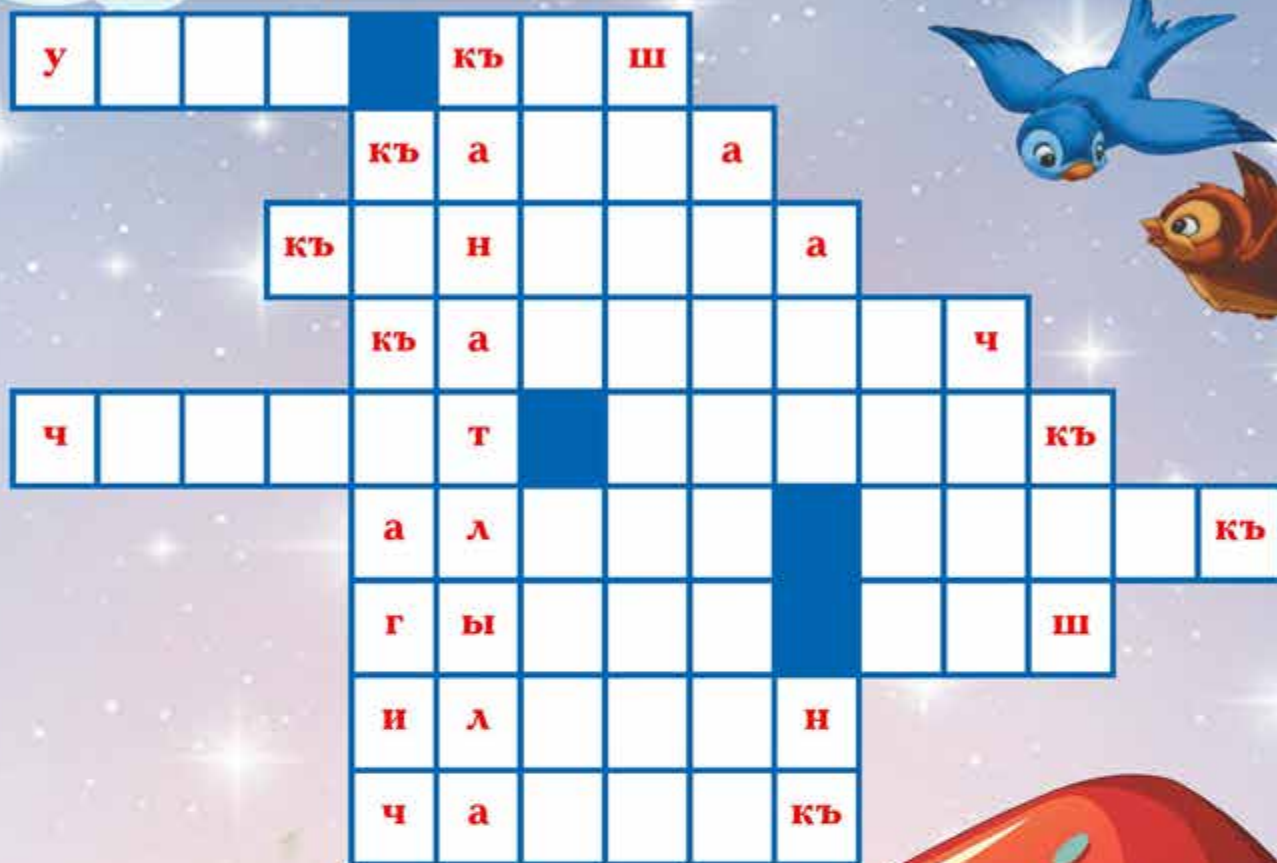
– Сора биз, матрешкала кибик, бир бирге алаймы ушайбыз?

– деп сорду.

КЪАНАТЛЫ СЁЗБЕР

Сёзберни *БОТТАЛАНЫ РИМА*
жарашдыргъанды.

Ежемесный
литературно-художественный
журнал для детей

«НЮР» («Свет») № 4–2022 г.

Выходит
с января 1982 года
На балкарском языке

Учредитель:
Государственное
казённое учреждение
Кабардино-Балкарской
Республики «КБР-Медиа»

Главный редактор
З. Д. НОГЕРОВА

Редколлегия:

Л. АХАЕВА
А. БЕГНЕВ
М. БЕШПАНОВ
Т. БИТТИРОВА
Р. БОТТАЕВА
Ж. ГУЗЕЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Художественный редактор
М. ОРАКОВА

Оформление
И. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и вёрстка
А. МИЗНЕВОЙ

Журнал зарегистрирован
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по
Кабардино-Балкарской Республике
Per. ПИ № ТУ07-00124 от
11.01.2018 г.

Сдано в набор 15.03.2022 г.
Подписано в печать 01.04.2022 г.
Выход в свет 22.04.2022 г.
Формат 60x90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 1035 экз.
Заказ №719
Индекс П5895

Стоимость одного номера
по подписке через ФГУП
«Почта Россия» – 16,47 руб.;
за 6 месяцев – 98,82 руб.
Адрес редакции: 360017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19.
journalnur@mail.ru

Адрес издателя: 360017
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
ГКУ «КБР-Медиа».
Дом печати.

Отпечатано в ООО «Издательство
«Южный регион», 357600,
Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5а

Отпечатано в полном
соответствии с качеством пред-
ставленного электронного ориги-
нал-макета.

Нальчик шахарны
28-чи прогимназиясыны
окуучулары «Нюр»
журналны окуйдула.

2022 жылны биринчи жарымында да «НЮРНЮ»
алып туругъа сыйгенле, почтада неда редакцияда
жазылыргъа боллукъсуз. Жарым жылгъа багъасы -
100 сом жетмеген бирди.

Багъалы ата-анала, сабийлеригизге заманында
«НЮР» журналны жаздырыргъа унутмагъыз.

Бизни телефонубуз: 8-996-917-82-14.

Бизни индексибиз: П5895